

SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ – podklady pro samostudium

(červeně označené doplnit, dohledat)

Definice

„Poruchy učení jsou souhrnným označením *různorodé skupiny poruch*, které se projevují zřetelnými obtížemi při nabývání a užívání takových dovedností, jako je *mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, matematické usuzování* nebo *počítání*.

Tyto poruchy jsou vlastní postiženému jedinci a předpokládají *dysfunkci centrálního nervového systému*.

I když se porucha učení může vyskytovat *souběžně s jinými formami postižení* (jako např. smyslové vady, mentální retardace, sociální a emociální poruchy) nebo *souběžně s jinými vlivy prostředí* (např. kulturní zvláštnosti, nedostatečná nebo nevhodná výuka, psychogenní činitelé), *není přímým následkem takových postižení* nebo nepříznivých vlivů.“ (Matějček, 1995, s. 24)

Terminologie

- Specifické vývojové poruchy učení, specifické poruchy učení, vývojové poruchy učení.
- Legasthenie, Lese-Rechtschreib-Schwierigkeiten, spezielle Lernprobleme, Teilleistungsschwächen .
- Learning disabilities, Specific learning difficulties, Specific learning disability .
- Výskyt: přibližně 2 – 4%, u chlapců až třikrát vyšší.

Nespecifické poruchy učení

- Projevují se jako zanedbanost, onemocnění, sociálně patologický vývoj, negativismus, chronické onemocnění (alergie, poruchy imunity).
- Dítě zaostává ve všech předmětech, doučováním a procvičováním se dá vše napravit.

Didaktogenní poruchy učení

- Jedná se o obtíže, které vznikají jako doprovodný efekt buď *špatného přístupu učitele* k dítěti nebo *nevhodným výběrem, aplikací a užitím metod* ve výuce počátečního čtení, psaní a počítání.
- Ve svých projevech mohou být takřka totožné s projevy SPU.

Neverbální poruchy učení

- Diferenciace uvnitř SPU.
- Obtíže v prostorové orientaci.
- Obtíže v sociální orientaci.

- Nedostatek smyslu pro rytmus.
- Nápadnosti ve čtení a vývoji řeči.
- Nižší performační než verbální IQ. (doplnit bližší charakteristiku)

PROJEVY JEDNOTLIVÝCH SPU

DYSLEXIE

je specifická porucha čtení, projevující se neschopností naučit se číst běžnými výukovými metodami. Postihuje *rychlost a správnost čtení, techniku čtení, porozumění čtenému textu.*

Objevují se následující obtíže:

- záměny *tvarově podobných písmen* (inverze statické a dynamické);
- záměny *akusticky podobných hlásek*, obtíže ve sluchové diferenciaci a diskriminaci hlásek;
- neschopnost akustické a optické *analýzy a syntézy* slov;
- obtížné skládání hlásek a písmen do slabik, pomalé *slabikování*;
- *přidávání nebo vynechávání* písmene/ slabiky/ slova,
- *přehazování pořadí* slabik, slov ve větě;
- přetrvávání tzv. *dvojího čtení*;
- domýšlení textu, odhadování slov, odříkávání textu z paměti;
- *poruchy čtení s porozuměním* – neznalost obsahu textu ani bezprostředně po přečtení, také tzv. *mechanické čtení*;
- pravolevé čtení, vracení se na začátek slova/ řádku;
- vynechávání řádků.

Doplnit další definice, typy dyslexie, pravo- a levohemisférová dyslexie, pseudodyslexie, hyperlexie.

DYSGRAFIE

Je to porucha psaní, která postihuje grafickou stránku písemného projevu, tedy *čitelnost a úpravu*. Je vázána na estetickou úroveň psaní.

Projevuje se v následujících oblastech:

- obtíže v zapamatování *tvarů písmen*, jejich napodobování;
- písmo je příliš velké/ malé, často *obtížně čitelné*;
- *nestojná velikost grafémů*;
- opačný *sklon* písma;
- neschopnost udržet písmena na řádku;
- *neupravený písemný projev* – časté škrtnání, přepisování písmen;
- neúměrně *pomalé tempo* psaní;
- křečovité *držení psacího náčiní*, neúměrný přitlak;
- písářský výkon vyžaduje neúměrně mnoho energie, vytrvalosti a času.

DYSORTOGRAFIE

Je to specifická porucha pravopisu, která je velmi úzce a často spojena s dyslexií. Vystupují zde do popředí *specifické poruchy řeči a nedostatky ve sluchovém vnímání*.

1. Zvýšený počet specifický dysortografických chyb (**doplňit**).
2. Obtíže při osvojování gramatického učiva a při aplikaci gramatických jevů.

Z čeho mohou pramenit obtíže jedince s dysortografií?

DYSKALKULIE

Je to *porucha matematických schopností*, která postihuje *manipulaci s čísly, číselné operace, matematické představy, geometrii*.

Typy dyskalkulie (**doplňit včetně projevů**):

Členění poruch matematických schopností dle Nováka

- Kalkulastenie – jedná se o *mírné narušení* matematických dovedností, nepovažuje se za poruchu učení. Bývá zde *nesprávná stimulace ve škole nebo v rodině*.
- Hypokalkulie – *mírné narušení* schopností pro matematiku. Schopnosti se jeví jako podprůměrné, přitom všeobecné *rozumové předpoklady jsou v pořádku*.
- Dyskalkulie – specifická porucha učení. Jedná se o *specifické postižení dovednosti počítat*, které nelze vysvětlit mentální retardací ani nevhodným způsobem vyučování. *Týká se základních početních výkonů*.
- Oligokalkulie – *nízká úroveň rozumových schopností* včetně předpokladů pro matematiku.

DYSPINXIE

Je to specifická porucha kreslení. Kresebný projev dítěte je nápadně *primitivní*, charakteristická je *neschopnost zpodobnit danou představu nebo tvar* způsobem adekvátním k věku dítěte.

Projevuje se následujícími obtížemi:

- *neobratnost v zacházení s tužkou* při kreslení jako při psaní;
- křečovitě, tvrdě tahy kreslicím náčiním – *silný přitlak*;
- roztřesené, nejisté linie;
- *neproporcionálna* jednotlivých nakreslených objektů;
- obtíže v napodobení určité sestavy čar nebo ploch;
- neefektivní *rozložení* kresebné plochy;
- časté opravy, gumování, *problémy s kresebným nářadím*.

DYSMUZIE

Je to specifická porucha schopnosti vnímání a reprodukce hudby, osvojování *hudebních dovedností*.

Rozlišujeme následující typy:

- dysmuzie *impresivní* (receptivní);
- dysmuzie *totální* (centrální);
- dysmuzie *expresivní* (motorická).

Dítě s dysmuzií má potíže také při vnímání a reprodukci rytmu.

DYSPRAXIE

Je to specifická porucha obratnosti, schopnosti vykonávat složité úkony. Je nazývána též *syndrom nešikovného dítěte*.

Charakteristická je:

- celková *neobratnost* dítěte;
- *poruchy koordinace* pohybů (hrubá i jemná motorika);
- poruchy rovnováhy;

- sekundárně se buduje *nechuť k motorickým činnostem*;
- porucha *vnímání vlastního tělesného schématu*;
- neschopnost adekvátně napodobit daný pohyb.

Jedinci s dyspraxií bývají okolím hodnoceni jako nešikovní, lajdáci, neposední a neukáznění. Mají problémy v běžném životě.

Osobnostní specifika jedinců s SPU

Sociální a emocionální vývoj

Obtíže v sociálních vztazích:

- fyzická nezralost (ve srovnání s vrstevníky);
- neadekvátní chování v sociálních situacích;
- potíže v orientaci v sociálním chování;
- narušení komunikačních schopností – problém s vyjadřováním, při reakcích na dotazy;
- obtíže v sociálním učení (nepoučí se z chyb);
- trpí často pocity úzkosti, frustrace, může být i hněv a agresivita → snížení sebehodnocení;
- obtíže se zapamatováním a uspořádáním pořadí;
- časté deprese.

Poruchy chování u žáků s SPU

Primární symptomatologie:

- poruchy pozornosti,
- infantilní chování,
- zvýšená vzrušivost.

Sekundární symptomatologie jako důsledek prožívání neúspěchu, negativního hodnocení.

NÁPADNÉ CHOVÁNÍ U ŽÁKŮ S SPU

1. obrané a vyhýbavé mechanismy;
2. kompenzační chování;
3. agresivita a projevy nepřátelství;
4. úzkostné stažení se do sebe.

Vzniká tzv. začarovaný kruh poruch učení (Pokorná, 2001).

Rodina dítěte s SPU

Funkce rodiny: výchovná, citová, ekonomicko-zabezpečovací, biologicko-reprodukční.

Výchova: proces *záměrného působení na osobnost člověka*, jejímž cílem je *dosáhnout pozitivních změn v jeho vývoji* s ohledem na jeho individuální dispozice a stimulující vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností;

Typy výchovy v rodině:

- *výchova zavrhujeící,*
- *rozmazlujeící,*
- *perfekcionalistická,*
- *úzkostná,*
- *autoritářská,*
- *demokratická*

Nejčastěji uváděné rysy rodin dětí s SPU

- Zvýšená míra zakoušení stresu,
- častý výskyt úzkosti a pocitů viny,
- menší míra uspokojení ze svého života zakoušená jednotlivými členy rodiny,
- příliš velká míra ochraňování svých dětí,
- obavy z budoucnosti,
- obtíže s přijetím skutečnosti SPU u svého dítěte,
- zvýšený důraz na rozvoj sourozenců,
- konflikty v rámci rodinných systémů, nedostatečná vzájemná podpora mezi členy rodiny.

Co mohou rodiče udělat?

Rodič je zároveň i učitelem – přistupovat k učení pečlivě, učit efektivně.

Pracovat po menších cílech, v klidném prostředí, být povzbudivý, přiměřeně dítě chválit.

Dobrá je spoluúčast rodičů na společné činnosti (ne jen zadávání úkolů).

Snaha zabránit neúspěchu dítěte.

Dobrá rodinná atmosféra – podpora dítěte, spolupráce.

Umožnit dítěti volnou spontánní hru, dostatek pohybu.

Vysvětlit dítěti, že i když se snaží, jsou pro něj některé věci velmi obtížné.

Zamyslet se včas nad perspektivou dětí – otázka dalšího studia, volby zaměstnání.

Podpora poskytovaná rodinám dětí s SPU v ČR